

Вікторія ЧОРНОПИСЬКА

Національний університет “Львівська політехніка”
професор кафедри
цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, доцент,
e-mail: Viktoriia.Z.Chornopyska@lpnu.ua,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3230-5971>

Христина ЧОРНОПИСЬКА

Національний університет “Львівська політехніка”,
студентка Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
e-mail: khrystyna.chornopyska.pv.2021@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1200-4055>

СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ ЯК МОДУС ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

<http://doi.org/10.23939/law2024.41.391>

© Чорнописька В., Чорнописька Х., 2023

У статті проаналізовано місце інституту сімейної медіації у врегулюванні сімейних правовідносин загалом, і сімейних спорів зокрема, обґрунтовано значення та ефективність запровадження цього інституту в правову систему України як альтернативи суду. З’ясовано, що сімейна медіація – це процес вирішення сімейних спорів мирним способом (шляхом порозуміння), в якому незалежна сторона (медіатор) сприяє налагодженню комунікації між суб’єктами спору та допомагає прийняти зважені рішення, що задовольняє інтереси кожної сторони. Сімейна медіація є гнучкою процедурою оптимального вирішення різних сімейних спорів, яку можна адаптувати під особливу ситуацію кожної сім’ї. Основними принципами сімейної медіації є: рівність сторін, добровільність участі, конфіденційність, незалежність та неупередженість медіатора.

Серед основних переваг сімейної медіації автори визначили: переговори здійснюються за допомогою незалежного посередника (медіатора), який враховує позицію кожної сторони та сприяє формуванню належної атмосфери для подальшої конструктивної комунікації; допомагає та дає можливість сторонам самостійно сформулювати варіанти вирішення спору, план майбутніх дій, контролює результати переговорів, враховуючи інтереси не лише сторін процесу, а зокрема дітей; покращує спілкування між сторонами, допомагає обмінюватися думками та інформацією; варіанти рішень можуть виходити поза межі засобів правового захисту, тоді як у суді це неможливо; швидке досягнення результату та розв’язання спору порівняно зі судовим процесом; рішення є взаємовигідним, у вигаді дві сторони; відносини припиняються із менш негативними наслідками; зосереджується увага на потребах дітей, більше вра-

ховуються їх інтереси, позаяк суд розглядає справу на основі позовних вимог, поза межі яких не може вийти тощо.

Ключові слова: інститут; медіація; інститут сімейної медіації; медіатор; сімейні правовідносини; сімейні спори; судовий розгляд; конфлікт; правове регулювання; правова система.

Постановка проблеми. Конститутивними цінностями людини є її права та свободи як невід'ємне і невідчужуване благо світобудови, тому проблема їхнього забезпечення й регламентації постійно у центрі уваги. Глобалізаційні процеси у світі, світоглядна трансформація людини, зростання ролі приватного права значно актуалізують питання належного рівня забезпечення захисту сімейних прав. Попри становлення України як демократичної правової держави, судова влада і надалі відіграє ключову роль у вирішенні сімейних спорів. Однак у сучасних умовах динамічного розвитку суспільства дедалі частіше виникають ситуації, коли судова система не здатна забезпечити ефективне вирішення сімейного спору. Найпоширенішим способом у демократичних правових державах світу є сімейна медіація. Упровадження інституту сімейної медіації сприяє мінімізації психологічного навантаження на сторони та забезпечує ефективне й швидке вирішення спору. Саме тому цей інститут привертає сьогодні доволі пошавлений інтерес як серед науковців, так і серед практиків з метою глибокого дослідження та закріплення у національній правовій системі.

Аналіз дослідження проблеми. Медіацію як соціально-правовий інститут активно досліджували у зарубіжному науковому дискурсі: Х. Бесемер, Х. Бродаль, Р. Буш, Ф. Глазл, Т. Глейсер, Х. Зер, Ч. Каррас, Ч. Ліксон, Ч. Мур, Л. Паркінсон, М. Райт, Дж. Фолджер, Л. Фуллер та інші. Серед українських науковців інтерес до інституту медіації зріс порівняно недавно, це передусім зумовлено інтеграційними процесами нашої держави до Європейського співтовариства та необхідністю зміни відповідно до нього національного законодавства. Нині вивченням медіації у сімейних конфліктах займаються як теоретики, так і практики у галузі юриспруденції, політології, психології, педагогіки тощо. Інститут медіації в українському науково-правовому був предметом наукових пошуків таких дослідників: Р. Балабан, Н. Бондаренко-Зелінська, В. Ватрас, А. Головченко, П. Даниленко, А. Дутко, С. Йосипенко, Б. Леко, Н. Мазаракі, Ж. Мішина, О. Парнета, Ю. Розман, В. Тісногуз О. Тищенко, С. Фурса та інші.

Мета статті – проаналізувати місце інституту сімейної медіації у врегулюванні сімейних правовідносин загалом, і сімейних спорів зокрема, обґрунтувати значення та ефективність запровадження цього інституту в правову систему України як альтернативи суду.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Сімейного кодексу України сім'я є первинним та основним осередком суспільства [2], відтак відіграє вкрай важливу роль у його теперішньому бутті та успішному подальшому розвитку забезпечуючи фізичну і соціокультурну зміну поколінь. Зважаючи на це, у процесі інтеграції в європейський простір наша держава зорієнтована на зміцнення цієї першооснови суспільства, а відтак створення ефективного механізму захисту прав суб'єктів сімейних правовідносин відповідно до встановлених міжнародних (зокрема і європейських) стандартів.

Незважаючи на значні зусилля вчених як правничої, так і суміжних наук, і дотепер не існує єдиного підходу до дефініції "сім'я". Це насамперед пов'язано із загальною зміною суспільних поглядів, прогресивним розвитком медичних наук, біоінженерії, що надають динамічності сімейним відносинам. Сьогодні сім'єю може вважатися те, що було недопустимим кілька років тому, і навпаки, згодом наше розуміння сім'ї вже не відповідатиме реальним фактам.

Незважаючи на наявність різних тлумачень “сім’ї”, сімейним правовідносинам притаманні певні особливості, що вирізняють їх із-поміж інших правовідносин. Підтримуємо позицію В. Ватраса, що їх специфічними ознаками є: стабільність та стійкість суб’єктного складу, що закріплені у СК України; невідчужуваність прав й обов’язків; особистий характер правовідносин; родинність як соціальна і біологічна властивість, яка надає специфічності та самобутності цим правовідносинам; тривалість; невимірність у грошовому еквіваленті; підставою їх виникнення є особливі юридичні факти; наявність морального елементу; поєднання імперативних і диспозитивних норм; особливий порядок процесуального розгляду сімейних справ; специфічність санкцій [3, с. 117].

Гармонію між суб’єктами у сімейних правовідносинах зазвичай порушує певний конфлікт чи спір. Як зауважує Н. Бондаренко-Зелінська, “першопричинами розпаду сімей є конфлікти, та необхідність забезпечення ефективного механізму захисту прав та інтересів суб’єктів сімейних правовідносин вимагає застосування ефективних способів вирішення таких конфліктів”, наголошуючи, що сімейний конфлікт та спір, який виникає зі сімейних правовідносин, “необов’язково збігаються один з одним” [4, с. 158].

У правничій літературі традиційно виокремлюють три групи сімейних відносин, у яких найчастіше виникають конфлікти чи спори: 1) між подружжям щодо перебування у шлюбі або розірвання шлюбу; 2) між подружжям щодо батьківських прав й обов’язків кожного із подружжя та взаємовідносин у сім’ї (тобто немайнові відносини у сім’ї); 3) між подружжям щодо майна, матеріальних зобов’язань і подружніх обов’язків (поділ майна подружжя, аліменти на дітей чи другого з подружжя тощо) [5, с. 8]. Таке розуміння надто звужує коло суб’єктів сімейних спорів, позаяк спір чи конфлікт може виникати і між іншими членами сім’ї, які не є подружжям.

Так, СК України не врегульовує “сімейні відносини між двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею, племінником і між іншими родичами за походженням”, але це не обмежує застосування медіації у вирішенні спорів між ними. Відповідно до положень ст. 55 Основного Закону України, кожному надається право в будь-який не заборонений законом спосіб захищати свої права і свободи від порушень й протиправних посягань [6]. Сімейні відносини, хоч і подібні з іншими цивільними правовідносинами через їх приватно-правовий характер, однак істотно відрізняються від останніх в тому аспекті, що мають більше моральних, аніж юридичних особливостей. Звідси правове регулювання не може охопити всі сфери сімейного життя, тому не до всіх сімейних спорів чи конфліктів можуть застосовуватися юрисдикційні процедури їх розгляду та вирішення.

У державах пострадянського простору найпоширенішими способами вирішення конфліктів чи спорів, які виникають зі сімейних правовідносин, є адміністративний чи судовий порядок розгляду. Однак істотним недоліком такого вирішення є те, що воно зорієнтоване насамперед на забезпечення засобами державного примусу вимоги однієї із сторін спору, а не на ліквідацію конфлікту між суб’єктами сімейних правовідносин, а відтак порушується принцип зміцнення сім’ї. Також існуючі процесуальні засоби, як показує практика, зазвичай не є ефективними для примирення подружжя [7, с. 58].

Формалізований за природою процес не здатний зреалізувати мету, яку поставив законодавець, надаючи можливість подружжю для примирення: просте відтерміновання у часі є пасивною спробою примирити сторони, що здійснюється як в органах РАЦС, так і в судах і, вірогідно, що не важливо, хто її використовує. У випадку, коли передбачені активні дії стосовно примирення з боку третьої особи, яка представляє державну владу, то доцільніше і примирення, і перемови (у будь-якій сфері людських взаємин) проводити поза судовим процесом, що відповідає суворим вимогам процесуальної форми [8, с. 202].

Не сприяє ефективності судового провадження у спорах, які виникають із сімейних правовідносин, і те, що судове вивчення обставин сімейних справ часто ускладнене через необхідність дотримання вимог щодо достатності й достовірності доказів, які сторони повинні надавати, заперечуючи чи висуваючи вимоги. З огляду на особливість сімейних правовідносин, зокрема їх

моральної складової, здебільшого суб'єкти сімейних правовідносин не зберігають певних доказів, які за необхідності могли б підтвердити їх майновий чи інший внесок у розвиток сім'ї. Вкрай важко, за допомогою окремо взятих носіїв інформації, довести такі обставини, як підтримка, увага, виховний вплив чи турбота про здоров'я членів сім'ї (зокрема дітей). У процесі судового розгляду справи рівень ескалації конфлікту досягає апогею, позаяк сторони ведуть перемовини (діалог) на рівні своїх принципових позицій, що обґрунтовуються, як правило, з позиції закону. Суд керується нормою права, що вкрай інтенсифікує антагоністичні настрої між суб'єктами конфлікту та утруднює їхнє спілкування після завершення судового процесу [9].

З огляду на це, найефективнішими у процесі вирішення сімейних спорів є застосування позасудових (досудових) способів їх врегулювання. Особливо вагомими вони є у процесі вирішення спорів, які за природою перебувають поза межами права та вимагають подальшого збереження нормальних взаємовідносин між сторонами спору. Вважаємо, що серед альтернативних способів вирішення сімейних спорів є медіація, яка використовується зарубіжними країнами і має позитивний результат.

Єдиної сформульованої дефініції медіації в українській правничій науці немає, кожен науковець подає власну інтерпретацію цього поняття. Проаналізувавши різні визначення, можемо окреслити найбільш характерологічні особливості медіації: медіація – це альтернатива судовому порядку розв'язання спорів; вона може застосовуватися у будь-яких сферах правових відносин; здійснюється за участю третьої нейтральної сторони – медіатора; це добровільна процедура; передбачає врахування (узгодження) інтересів двох сторін конфлікту.

Поняття “сімейна медіація” розвинулося у зарубіжних державах, і як правило, позначає медіацію, що застосовується для врегулювання розбіжностей, які виникають між подружжям у разі розірвання шлюбу. Відома сімейна медіаторка Л. Паркінсон зауважує, що сімейна медіація зазвичай застосовується під час розлучення з метою допомогти колишньому подружжю зберегти статус батьків, але водночас відокремити їх один від одного у виконанні батьківських обов'язків [10, с. 18]. З огляду на це, у США узвичаїлася дефініція “медіація під час розлучення”.

У сучасних наукових розвідках сімейна медіація осмислюється значно ширше, відтак предметом сімейної медіації можуть виступати не лише конфлікти подружжя, що розлучається, однак і цілком низка спорів, які виникають у процесі оформлення сімейних відносин, приміром, укладання шлюбного контракту, а також упродовж спільного життя. Сімейна медіація – це процес, в якому незалежна третя сторона (медіатор) допомагає суб'єктам сімейного конфлікту, зокрема подружжю на стадії розірвання шлюбу, поліпшити взаємодію між ними, прийняти усвідомлені та вигідні для кожного з них рішення стосовно питань, пов'язаних з розлученням, дітьми, майном [11]. Окрім цього, на переконання Л. Паркінсон, сімейна медіація також застосовується до конфліктних ситуацій між особами, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах [10, с. 17]. Зауважимо, що сімейна медіація може застосовуватися як досудовий, так і як позасудовий спосіб вирішення спору, у процесі судового розгляду справи, і навіть на етапі виконання судового рішення.

Згідно із позицією засновників трансформаційного підходу Б. Буша і Дж. Фолджера, медіація має велику соціальну цінність, що полягає у її потенційній можливості змінювати та відновлювати взаємовідносини між людьми [12, с. 56]. Саме сімейна медіація здатна зберегти між сторонами конфлікту здорові взаємовідносини, забезпечити подальший розвиток їхніх стосунків із дітьми та між собою, прийняти взаємовигідне та оптимальне рішення для всіх, яке, найвірогідніше, буде реалізоване. Досягти такого результату під час вирішення сімейного конфлікту в судовому порядку практично неможливо.

На противагу судовому вирішенню конфлікту, основаному на прямому правозастосуванні, медіація реалізовується на принципі справедливості з урахуванням інтересів двох сторін. Залученість медіатора (посередника) дає змогу усунути психологічний бар'єр, який виникає під час прямого спілкування супротивних сторін. Залучивши до переговорів кваліфікованого посередника, сторони фактично заявляють про готовність іти на певний компроміс. Учасники медіації

приймають добровільне рішення, яке задовольняє їх обох, а медіатор лише створює оптимальні умови, які дозволять їм толерантно вести обговорення по сутності справи, тоді як під час судового розгляду рішення приймає безпосередньо суддя [13, с. 249].

Медіація як альтернативний спосіб вирішення сімейних спорів керується такими принципами, як рівноправність сторін та добровільність їх участі у процесі медіації, що дає змогу як учасникам спору, так і медіатору приймати особисте рішення про участь чи вихід з процесу на будь-якому його етапі, готовність до конструктивного спілкування, порозуміння й прийняття взаємовигідних рішень; конфіденційність, тобто вся інформація, яку отримує медіатор під час спілкування від обох сторін або від кожної окремої сторони, не може розголошуватися, окрім тих випадків, коли сторони планують зашкодити собі чи комусь іншому; неупередженості та незалежності медіатора, гнучкості й неформальності процедури тощо [14, с.112–116].

Процес медіації суворо конфіденційний, тоді як судовий розгляд, як правило, є процедурою публічною. Суд визначає початок процесу, етапи його проходження та завершальну стадію. Основуючись на відповідних нормах чинного національного законодавства, суд приймає та доводить його сторонам сімейного спору, натомість у процесі медіації всі учасники мають можливість контролю над ситуацією. Також судовий розгляд завше передбачає наявність переможця та програшного, тоді як медіація здійснює пошук взаємоприйняттого та взаємовигідного вирішення спору [13, с. 250]. Отже, на відміну від судового процесу, основними пріоритетами застосування сімейної медіації є конструктивізм, оперативність вирішення спорів, дотримання принципу конфіденційності приватного життя сторін.

Важливу роль у медіації відіграє медіатор, оскільки від його професійності, стресостійкості, майстерності, вміння чітко контролювати медіаційний процес та правильно скеровувати його залежить результат переговорів. Медіатор повинен здійснювати свою роботу об'єктивно та справедливо, брати участь лише у тих справах, в яких він зможе бути неупередженим і добросовісним. Ідея неупередженості є конститутивною для медіації, тому якщо медіатор не здатний вести процес об'єктивно, він зобов'язаний припинити свою участь в медіації. Медіатор повинен ухилятися від будь-якої поведінки, що може спровокувати відчуття в учасника медіації певної упередженості до нього. Ефективність медіаційного процесу значно зростає, коли сторони впевнені у безсторонності, об'єктивності медіатора [14, с.163].

Важливим аспектом є те, що медіатор виступає як нейтральна сторона, яка не має права приймати або генерувати варіанти рішень, як посередник він не може демонструвати свої уподобання, висловлювати будь-які оцінювальні судження щодо дій, емоцій чи позицій жодної зі сторін. Завданням медіатора – “рухатись між сторонами”, тобто бути передавачем й каталізатором, який сприяє ефективному пошуку оптимальних рішень, враховуючи та відстоюючи справдешні інтереси кожної сторони.

Медіатор, який веде медіаційний діалог за допомогою майстерного використання фахових знань та професійного інструментарію та керує ним, створює для сторін максимально ефективний простір для порозуміння і самостійного прийняття ними оперативних рішень, які задовольнятимуть їхні індивідуальні потреби та інтереси. Всі особисто прийняті рішення сторонами у процесі медіації медіатор перевіряє лише за критерієм їх фактичного виконання.

До основних складових діяльності медіатора входить дотримання принципу конфіденційності медіаційної процедури. Якщо медіатор проводить приватні бесіди зі сторонами, то сутність цих бесід, з огляду на конфіденційність, повинна бути задалегідь обговорена з усіма сторонами; будь-яка персоніфікована інформація, яку отримав медіатор, заборонена для розголошення третім особам, а також іншій стороні спору, якщо на це немає згоди сторони-носія інформації або не вимагає закон [9]. Окрім цього, сторони мають право вимагати, щоб застосування медіації до вирішення виниклої між ними спірної ситуації та їх участь у цій процедурі залишалися конфіденційною. Гарантованість дотримання цієї вимоги забезпечується двома способами: усною домовленістю учасників або підписанням письмової Угоди про конфіденційність.

Медіація є структурованою процедурою, яка має певні стадії. Саме стадійний характер процедури медіації дає змогу сторонам, за допомогою медіатора, визначити всі контрверзи, які зумовили спір, а відтак напрацювати оптимальні варіанти його вирішення [14, с. 228]. Як правило, процедура медіації не регламентується нормативно-правовими актами, але вона цілісною та структурованою, і водночас гнучкою. Гнучність процедури зумовлена тим, що вона залежить від виду медіації, доктрини медіаторської школи, яка готувала медіатора, його власного досвіду, методики та стилю роботи.

Відтак, можна виокремити певні етапи медіаційної процедури. Премедіація або підготовка до медіації – налагодження комунікацій зі сторонами, підготовка їх до діалогу, що передбачає проведення попередніх особистих зустрічей медіатора зі сторонами спору з метою діагностування ступеня спору, формулювання основних тем для обговорення, пояснення змісту медіації. Зустріч сторін і медіатора (загальна зустріч), за допомогою медіатора сторони навчаються безконфліктному спілкуванню, щоб визначити, що важливо для всіх членів сім'ї, зокрема дитини. Наступний етап – робота з інтересами та потребами учасників спору: медіатор з'ясовує готовність сторін до порозуміння, визначає рівень усвідомленості ними сутності спору, мотивує до пошуку варіантів вирішення спору на умовах, прийнятних для кожної зі сторін. Робота медіатора зі сторонами може здійснюватися у формі індивідуальних та спільних зустрічей. На етапі пошуку варіантів вирішення конфліктної ситуації та їх аналізу, напрацьовуються найефективніші способи вирішення спірних питань, які відповідають інтересам учасників спору. Завершальною фазою медіаційної процедури є прийняття рішення та оформлення домовленостей, за підсумками медіації укладається угода, яка містить чіткий план виходу з конфлікту, часові межі, розподіл прав, обов'язків і відповідальності між сторонами [14, с. 273].

Постмедіація є факультативною стадією, позаяк у багатьох випадках домовленості виконуються одразу після їх досягнення. У випадку, коли виконання досягнутих умов передбачено в майбутньому, обговорюється питання моніторингу виконання угоди, за необхідності формується порядок надання сторонам інформаційної підтримки чи допомоги у подоланні труднощів, які виникають під час виконання домовленостей [15, с. 104].

Висновки. Отже, сімейна медіація – це процес вирішення сімейних спорів мирним способом (шляхом порозуміння), в якому незалежна сторона (медіатор) сприяє і налагоджує комунікацію між суб'єктами спору та допомагає прийняти зважені рішення, що задовольняють кожну сторону. Сімейна медіація є гнучкою процедурою оптимального вирішення різних сімейних спорів, яку можна адаптувати під особливу ситуацію кожної сім'ї. Основними принципами сімейної медіації є: рівність сторін, добровільність участі, конфіденційність, незалежність та неупередженість медіатора.

До основних переваг сімейної медіації можна зарахувати те, що переговори здійснюються за допомогою незалежного посередника (медіатора), який враховує позицію кожної сторони та сприяє формуванню належної атмосфери для подальшої конструктивної комунікації; допомагає та дає можливість сторонам самостійно сформулювати варіанти вирішення спору, план майбутніх дій, контролює результати переговорів, враховуючи інтереси не лише сторін процесу, а зокрема дітей; покращує спілкування між сторонами, допомагає обмінюватися думками та інформацією; варіанти рішень можуть виходити поза межі засобів правового захисту, тоді як у суді це неможливо; швидке досягнення результату та розв'язання спору порівняно із судовим процесом; рішення є взаємовигідним, у виграті обидві сторони; відносини припиняються із менш негативними наслідками; зосереджується увага на потребах дітей, більше враховуються їх інтереси, позаяк суд розглядає справу на основі позовних вимог, поза межі яких не може вийти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тищенко О. О. (2018). Використання процедури медіації у вирішенні сімейних конфліктів. Київ. 93 с.
2. Сімейний кодекс України. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 08.02.2024).
3. Ватрас В. А. (2003). Про сутність сімейних правовідносин. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. № 3-4. С. 111–118.
4. Бондаренко-Зелінська Н. Л. (2016). Окремі аспекти альтернативного вирішення спорів при врегулюванні сімейних конфліктів. *Приватне право і підприємництво*. № 15. С. 158–162.
5. Сімейне право України: підручник (2018). За ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 480 с.
6. Конституція України. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.02.2024).
7. Гаро. Г. О., Спектор О. М., Водоп’ян Т. В. (2019). Мирне вирішення сімейних спорів. Харків: Фактор. 80 с.
7. Балабан Р., Сінцов Г. (2012). Правові засади запровадження процедури сімейної медіації у роботі органу опіки та піклування. *Юридичний журнал*. № 2. С. 66–68.
8. Йосипенко С. Т. (2017) Перспективи інституціоналізації сімейної медіації у приватно-правових відносинах. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: журнал. Серія Право*. № 3(15). С. 201–209.
9. Головченко А. Роль сімейної медіації в ефективності вирішення сімейних спорів. URL: <http://tpp.com.ua> (дата звернення: 08.02.2024).
10. Parkinson L. (2020). Family Mediation. Family Law Publishing. 518 p.
11. Даниленко П. (2019) Сімейна медіація як альтернатива суду. *Електронне видання “Юридична газета”*. № 38–39. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediaciya-yak-alternativa-sudu.html> (дата звернення: 08.02.2024).
12. Мазаракі Н. А. (2018). Медіація в Україні: теорія та практика: монографія. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет. 276 с.
13. Розман Ю. В. (2013). Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. 2013. № 49. С. 245–256.
14. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник (2019 / Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський та ін.; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія. 456 с.
15. Парнета О., Федик С. (2021). Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів. *Актуальні проблеми правознавства*. № 1 (25). С. 100–106.

REFERENCES

1. Tyshchenko O. O. (2018). *Vykorystannia protsedury mediatsii u vyrishenni simeinykh konfliktiv*. [Use of the mediation procedure in resolving family conflicts]. Kyiv. 93 s. [in Ukrainian].
2. *Simeinyi kodeks Ukrainy*. [Family Code of Ukraine]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Accessed: 08.02.2024) [in Ukrainian].
3. Vatras V. A. (2003). *Pro sutnist simeinykh pravovidnosyn* [About the essence of family legal relations]. *Visnyk Khmelnytskoho instytutu rehionalnoho upravlinnia ta prava*. No. 3-4. P. 111–118 [in Ukrainian].
4. Bondarenko-Zelinska N. L. (2016). *Okremi aspekty alternatyvnoho vyrishennia sporiv pry vrehuliuванні simeinykh konfliktiv* [Certain aspects of alternative dispute resolution in the settlement of family conflicts]. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. No. 15. P. 158–162 [in Ukrainian].
5. *Simeine pravo Ukrainy: pidruchnyk* (2018). [Family law of Ukraine: textbook]. Za red. A. O. Dutko. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav Publ. 480 p. [in Ukrainian].
6. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed: 08.02.2024) [in Ukrainian].
7. Haro. H. O., Spektor O. M., Vodopian T. V. (2019). *Myrne vyrishennia simeinykh sporiv*. [Peaceful resolution of family disputes]. Kharkiv: Faktor Publ. 80 p. [in Ukrainian].

7. Balaban R., Sintsov H. (2012). *Pravovi zasady zaprovadzhennia protsedury simeinoi mediatsii u roboti orhanu opiky ta pikluvannia* [Legal basis for the introduction of the family mediation procedure in the work of the body of guardianship and guardianship]. *Yurydychnyi zhurnal*. No. 2. P. 66–68 [in Ukrainian].
8. Yosypenko S. T. (2017). *Perspektyvy instytutsionalizatsii simeinoi mediatsii u pryvatnopravovykh vidnosynakh* [Prospects of institutionalization of family mediation in private law relations]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho: zhurnal. Seriia Pravo*. No. 3(15). P. 201–209 [in Ukrainian].
9. Holovchenko A. *Rol simeinoi mediatsii v efektyvnosti vyrishennia simeinykh sporiv* [The role of family mediation in the effectiveness of resolving family disputes]. URL <http://rtpp.com.ua> (Accessed: 08.02.2024) [in Ukrainian].
10. Parkinson L. (2020). *Family Mediation. Family Law Publishing*. 518 p. [in English].
11. Danylenko P. (2019). *Simeina mediatsiia yak alternatyva sudu* [Family mediation as an alternative to court]. *Elektronne vydannia "Iurydychna hazeta"*. No. 38–39. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediacya-yak-alternativa-sudu.html> (Accessed: 08.02.2024) [in Ukrainian].
12. Mazaraki N. A. (2018). *Mediatsiia v Ukraini: teoriia ta praktyka: monohrafiia* [Mediation in Ukraine: theory and practice: monograph]. Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi torhivnelno-ekonomichnyi universytet Publ. 276 h. [in Ukrainian].
13. Rozman Yu. V. (2013). *Mediatsiia yak alternatyvnyi sposib vyrishennia pryvatno-pravovykh sporiv*. [Mediation as an alternative way to resolve private legal disputes]. *Aktualni problemy polityky*. 2013. No. 49. P. 245–256 [in Ukrainian].
14. *Mediatsiia u profesinii diialnosti yurysta: pidruchnyk* (2019). [Mediation in the professional activity of a lawyer: a textbook]. T. Bilyk, R. Havryliuk, I. Horodyskyi ta in.; za red. N. Krestovskoi, L. Romanadze. Odesa: Ekolohiia Publ. 456 p. [in Ukrainian].
15. Parneta O., Fedyk S. (2021). *Mediatsiia yak sposib vyrishennia simeinykh sporiv*. [Mediation as a way to resolve family disputes]. *Aktualni problemy pravoznavstva*. No. 1 (25). P. 100–106 [in Ukrainian].

Дата надходження: 27.01.2024 р.

Victoria CHORNOPYSKA

Lviv Polytechnic National University,
Institute of jurisprudence, psychology
and innovative education
Department of civil law and procedure,
Sc. D., Assoc. Prof.,
e-mail: Viktoria.Z.Chornopyska@lpnu.ua,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3230-5971>

Khrystyna CHORNOPYSKA

Lviv Polytechnic National University,
student Institute of law, psychology and innovative education,
e-mail: khrystyna.chornopyska.pv.2021@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1200-4055>

**FAMILY MEDIATION AS A MODE OF DISPUTE RESOLUTION IN
FAMILY LEGAL RELATIONS**

The article analyzes the place of the institution of family mediation in the settlement of family legal relations in general, and family disputes in particular, substantiates the importance and effectiveness of introducing this institution into the legal system of Ukraine as an alternative to the court. It was found that family mediation is a process of resolving family disputes in a peaceful way (through understanding), in which an independent party (mediator) facilitates communication between

the parties to the dispute and helps to make balanced decisions that satisfy the interests of each party. Family mediation is a flexible procedure for optimal resolution of various family disputes, which can be adapted to the specific situation of each family. The main principles of family mediation are: equality of parties, voluntary participation, confidentiality, independence and impartiality of the mediator.

Among the main advantages of family mediation, the authors identified: negotiations are carried out with the help of an independent mediator (mediator), who takes into account the position of each party and contributes to the formation of an appropriate atmosphere for further constructive communication; helps and enables the parties to independently form options for resolving the dispute, a plan of future actions, monitors the results of negotiations, taking into account the interests of not only the parties to the process, but in particular children; improves communication between parties, helps exchange ideas and information; decision options may go beyond the limits of legal remedies, while this is not possible in court; quick achievement of the result and resolution of the dispute in comparison with the court process; the solution is mutually beneficial, there are two sides to the win; relationships are terminated with less negative consequences; attention is focused on the needs of children, their interests are taken into account more, since the court examines the case on the basis of legal requirements, beyond which it cannot go, etc.

Key words: institute; mediation; Institute of Family Mediation; mediator; family legal relations; family disputes; judicial proceedings; conflict; legal regulation; legal system.